

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДУ ДІЛОВОЇ ГРИ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНІЙ ІНШОМОВНІЙ ПІДГОТОВЦІ ЖУРНАЛІСТІВ І ФАХІВЦІВ ГАЛУЗІ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Порушено питання ефективності застосування технології комунікативного навчання як засобу формування комунікативної компетентності потенційних журналістів і фахівців галузі засобів масової комунікації на практичних заняттях дисципліни “Іноземна (англійська) мова за професійним спрямуванням” у нефілологічних ЗВО.

У роботі увага приділяється пошуку та застосуванню нових засобів полікультурної освіти потенційних журналістів під час іноземної професійної підготовки. Поєднання інтегрованого навчання та інтерактивних вправ розглядається як особливо вагомий засіб формування іноземної комунікативної компетентності взагалі та інструментів розвитку усного спонтанного мовлення зокрема. У статті виокремлено функцію ділової гри як засобу формування творчої особистості майбутнього журналіста шляхом опанування іноземної мови; розглянуто проблему розвитку у студентів рефлексії, емпатії, сприйняття, вербального мислення разом із набуттям соціокультурної компетентності. Представлено досвід застосування методів розвитку діалогічного та монологічного мовлення і формування навичок письма.

У сучасному суспільстві статус журналістики, як і інших видів ЗМІ, зазнає змін унаслідок посилення ролі Інтернету. Через культурно-етнічну неоднорідність сучасних груп населення дописувачі приділяють більше уваги стилю, ніж прямому інформаційному змісту. Таким чином, для представлення культурно узгодженої, неупередженої інформації в певному засобі масової інформації або надання високоякісного інформаційного медіапродукту читачам потрібно враховувати притаманні різним верствам населення норми соціального етикету, розбіжності у віці, статі, цінностях та соціально-економічному статусі.

У контексті впровадження компетентнісного підходу до навчання іноземних мов студентів вищого нелінгвістичного навчального закладу формування та розвиток особистості розглядаються як комплексне завдання навчання іноземних мов майбутніх журналістів

Ключові слова: *метод ділової гри, групова робота, інтерактивні вправи, соціолінгвістична компетентність, розвиток, друга мова, освітнє середовище.*

У сучасний період розвитку в Україні інформаційно-комунікаційних технологій, у реаліях масової економічної доступності мобільних цифрових приладів вплив “гаджетизації” на трансформацію підходів до споживання новин суспільством є значним. Процеси глобалізації, інтеграція України у світовий економічний простір, зростаюча динаміка суспільного життя зумовлюють зміни у сфері “людина – людина”. Сьогодні саме Інтернет-медіа і соціальні мережі постають для широкої аудиторії першоджерелами інформації. У результаті цих процесів на інформаційному ринку традиційна журналістика пресового спрямування втрачає провідні позиції.

У зв’язку зі зростанням вимог, які висуває суспільство до діячів інформаційних каналів, достатньо інтенсивно вивчається проблема професійної компетентності фахівців галузі засобів масової комунікації. Професійна організація ГО “Детектор медіа” оприлюднила результати досліджень, що проводилися професійними неурядовими організаціями у сфері медіаосвіти і медіакритики [1]. За результатами досліджень констатується, по-перше, що журналістська освіта в Україні перебуває у складному становищі: випускники незадоволені а) процесом підготовки до роботи в медіа; б) застарілим змістом навчальних курсів; в) недостатньою кількістю практично спрямованих курсів і навчально-виробничих практик; по-друге, потенційні працевластувачі – більшість опитаних редакторів – висловили незадоволення якістю підготовки студентів [1, с. 39].

У сучасному соціополітичному просторі роботодавцям потрібні з певним набором особистісних якостей кваліфіковані фахівці, котрі володіють не лише належним обсягом фундаментальних знань та професійною комунікативною компетенцією, а й повинні мати високий рівень розвитку емоційного інтелекту, емпатії, критичного стилю мислення.

У відповідь на виклики сьогодення – необхідність у системному реформуванні освіти медіафахівців – в Україні у 2018 р. за програмою “Еразмус+ KA2” розпочався проєкт удосконалення журналістської освіти під назвою “Журналістська освіта задля демократії в Україні: розроблені стандартів, доброчесність та професіоналізм” (Journalism Education for Democracy in Ukraine: Developing Standards, Integrity and Professionalism/ DESTIN). Прогнозованими результатами зазначеного проєкту є знаходження порозуміння між роботодавцями й освітянами та розрив між навчальними планами і ринком праці; законодавча база журналістської освіти і реформування вищої освіти в Україні у цілому.

Мета статті – вивчення умов формування і розвитку професійної компетентності майбутніх журналістів та фахівців у галузі засобів масової комунікації шляхом опанування дисципліни “Іноземна мова за професійним спрямуванням”, а саме: розкриття потенціалу застосування методу ділової гри у професійно орієнтованій іноземній підготовці як засобу формування та розвитку творчої особистості майбутнього

конкурентоспроможного журналіста в умовах обмеженої кількості практично спрямованих курсів і навчально-виробничих практик.

Відповідно до сучасних вимог освіти та рекомендацій Комітету Ради Європи з питань освіти, випускник ЗВО повинен володіти навичками вільного мовлення, вмінням висловлюватися без помітних ускладнень, пов'язаних із пошуком засобів вираження у процесі досягнення соціальних академічних та професійних цілей [2, с. 24].

Для кожного факультету ЗВО особливою є та професійна сфера, до діяльності в якій готуються майбутні фахівці, сама спеціальність зумовлює основний режим її опанування. Побудова системи навчально-виховної роботи факультетів ЗВО, які здійснюють підготовку журналістів і фахівців у галузі засобів масової комунікації (видавців, редакторів, організаторів), передбачає освоєння студентами інформаційно-комунікаційних та евристичних технологій.

Услід за І. Каменевою визначатимемо комунікативну компетентність як психологічну характеристику людини як особистості, що проявляється в її спілкуванні з людьми або у здатності встановити та підтримувати потрібні контакти, яка охоплює “певну сукупність знань і вмінь, що забезпечують ефективне протікання комунікативного процесу” [3, с. 40–49]. С. Савіньон позначає терміном “іншомовна комунікативна компетентність” здатність особистості функціонувати в реальній комунікативній ситуації, у “динамічно мінливій обстановці, де мовна компетентність адаптується до сприйняття одержуваної лінгвістичної та паралінгвістичної інформації” [4 с. 23]. Узагальнюючи наведені підходи до трактування, можна дійти висновку, що інтегрованими компонентами комунікативної компетентності виступатимуть емоційний, мотиваційний, когнітивний та діяльний компоненти.

Критеріями сформованості професійно-мовленнєвої компетенції студентів-журналістів у межах курсу “Іноземна мова за професійним спрямуванням” постають уміння інтерв'юера, спікера, навички проведення анкетування, презентації, надання інструкцій, тобто практичне застосування загальних умінь говоріння (вступ у діалог, формулювання питання, надання відповіді, пояснення). У тлумаченні структури комунікативної компетентності ми погоджуємося з дослідницею теорії та методики педагогіки О. О. Павленко і вважаємо, що лінгвістична (читання, розуміння на слух, говоріння, письмо), прагматична (уміння кодувати та декодувати повідомлення за вербальними та невербальними каналами) та соціокультурна (правила соціальних умовностей, толерантність) компоненти є структурними елементами [5].

Для успішної професійно-творчої самореалізації студентів опанування теоретичного матеріалу повинно супроводжуватися практичними заняттями, які забезпечують інтерактивність взаємодії суб'єктів освіти, творчий характер та продуктивність навчального процесу за принципом безперервності освіти, системності і послідовності засвоєння знань, міжпредметних зв'язків та створення особистісно значущих виховних ситуацій.

Професіоналізація, або набуття студентами професійних компетентностей, орієнтується на домінанту технологічного компонента роботи як складника професійної діяльності. На нашу думку, специфічним для відділення журналістики є забезпечення можливості студентів створювати власні, значимі творчі освітні продукти іноземною мовою

Формування навичок усного монологічного та діалогічного мовлення на практичному занятті з іноземної мови за професійним спрямуванням імпліцитно містить потенціал для розвитку творчих здібностей майбутніх фахівців за умов застосування методу ділових ігор. Перевагами методу ділової гри є здатність інтегрувати технології розвиваючого навчання, включаючи процедури індивідуального, колективного розвитку, формування особистісних якостей студента.. На думку нашої сучасниці, представниці British Council Дж. Бадден, “рольова гра – це розмовна діяльність, коли ви ставите себе на місце іншої особи, або, залишаючись на власному місці, опиняєтесь у вигаданій ситуації” [6]. Під час розгортання діалогу відбувається активізація творчого мислення, формуються навички прийняття самостійних творчих рішень як складника фахової майстерності. Педагогічні умови, в яких можливості імітації реальної ситуації професійного комунікування іноземною мовою систематично реалізуються шляхом застосування ІКТ електронної пошти, чату, форуму, джерел відкритих бібліотек, Інтернет-ресурсів, будуть найбільш ефективними методами формування досвіду творчої колективної розумової навчальної кооперації студентів. Спираючись на ідею О. Г. Бражнич, що педагогічні умови є сукупністю об'єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети, ми визначатимемо педагогічні умови як систему чинників, що організують та регулюють взаємодію суб'єктів, об'єктів і явищ педагогічного процесу для досягнення поставленої мети.

У сучасних наукових роботах із питань методології професійно орієнтованої іншомовної підготовки (як зарубіжних авторів – Д. Брінтона, М. Веше, так і вітчизняних – П. І. Образцова, О. Б. Тарнопольського), націлених на знаходження оптимального методу викладання іноземних мов (ІМ) для професійних цілей, виокремлено основні методи: 1) навчання ІМ через зміст спеціальних дисциплін (content-based second language instruction), 2) змістовно-мовна інтеграція у навчанні (content and language integrated learning) та іншомовне занурення (immersion) [7, с. 23–27].

Основною передумовою активізації усного іншомовного спілкування є створення діяльнісних ситуацій, тому що реальна комунікація з'являється й підтримується тільки відповідно до відносин, які виникають у процесі

діяльності. Мета комунікативного моделювання полягає у тому, щоб сприяти оптимальному оволодінню іншомовним спілкуванням як ефективним інструментом професійно мотивованої діяльності. Формування іншомовної комунікативної компетенції майбутніх фахівців без урахування специфіки професії журналіста неможливе.

Досвід роботи засвідчує, що у формі ділової гри “прес-конференція” або “круглий стіл” як інтегроване завдання для формування навичок усного мовлення (speaking) доцільне проведення дискусії на тему *My future profession and vocational duties*, на підготовчому етапі до якої студенти ознайомлюються з автентичними роботами, присвяченими особливостям певних родів та жанрів журналістики та процесу створення власного професійного іміджу, складають списки якостей, які, на їхню думку, позитивно чи негативно впливатимуть на сприйняття особи оточенням.

Також студентам пропонується після перегляду відеозапису епізодів проведення інтерв'ю з автентичних англомовних різножанрових (наукових, науково-популярних, публіцистичних, документальних та розважальних) телепередач спростувати чи підтвердити твердження про те, що аудиторія пильно стежить за репортерами, доповідачами, ведучими програм та, помітивши особливості мовної поведінки, робить висновки щодо їхньої компетентності та особистості; навести приклади з життя, що ілюструють взаємозв'язок ставлення до особи з її навичками мовлення.

Якщо у студентів рівень володіння англійською мовою *intermedia, upper intermedia, advanced* та вище, можна обмежитися прослуховуванням аудіозапису та переходити безпосередньо до дискусії, оскільки студенти не потребують додаткової підготовки до діалогічного мовлення.

На занятті зі студентами з рівнем *pre-intermedia* чи *beginner* доречно перед діалогічним мовленням виконати письмово складання міні-діалогів з опорою на текст, замінюючи у підготовлених діалогах визначені слова синонімічними фразами та кліше.

Незалежно від рівня володіння мовою студентів під час проведення ділової гри на практичному занятті необхідно звертати увагу на такі характеристики побудови висловлювання, спрямованого на розкриття ідеї: а) розгорнутість; б) послідовність; в) логічність; г) експресивність.

На нашу думку, на підготовчому етапі актуалізується виховний аспект ділової гри: викладач пояснює, що комунікативна поведінка як невід'ємний складник професійного іміджу означає вміння, за словами Є. Пассова, “вибрати адекватний тон розмови, правильну синтагматичність мови, логічний наголос, точну інтонацію, виразний жест або міміку, відповідну ситуації позу” [8, с. 55–56].

Як інтегроване завдання контекстно-орієнтованої іншомовної підготовки під час вивчення тем *Reporting and editorializing, Infotainment versus Journalism, Journalism ethics and standards* наведемо приклад ділової гри “Редакція”. Під час ознайомлення із сюжетом визначаються мета і завдання кожного виконавця ролі, конкретні обставини розвитку та поведінки персонажів. Ділова гра проходить на занятті, студентам дозволяється послуговуватися ІКТ і користуватися словниками. Іноді для економії аудиторного часу підготовчий етап виконується як домашнє завдання, а на занятті перевіряються результати.

За формою це групова робота у трійках, що моделює природні діалоги, враховуючи еліптичні, соціолінгвістичні особливості носіїв мови. Також надає можливість послуговуватися ІКТ та елементами драматизації з використанням візуальних образотворчих засобів для створення необхідного іміджу. З метою стимулювання креативності та відповідно до рівня мовної підготовки студентів розподіляються ролі так: учасник № 1 – *celebrity* (відома особа), учасник № 2 – *interrogator or interviewer* (інтерв'юер), учасник № 3 – *executive editor* (відповідальний редактор або видавець).

Хід гри передбачає виконання низки завдань:

Завдання 1: пара учасників № 1 та № 2, послуговуючись адекватними лексико-граматичними засобами, складають діалог на тему *Journalism styles fields and genres*.

Завдання 2: трансформувати діалог із *celebrity* у матеріал до друку або до відео/аудіо-трансляції. Зауважимо, що у групах студентів із низьким рівнем володіння мовою даний етап викликає утруднення, для запобігання якому слід спростити завдання, пропонуючи студентам перетворити пряму мову на непряму

Завдання 3: пара учасників № 2 та № 3 складають діалоги для підтвердження або роз'яснення висловлення. Даний етап дає змогу автоматизувати вживання фраз-кліше соціального етикету.

Завдання 4: від імені учасника № 3 з дотриманням стилістики офіційно-ділового мовлення виступити з критикою підготовленого матеріалу. Подальшу діяльність студентських груп доцільно організувати для виправлення модельованої мовної ситуації або знаходження правильної стратегії мовної поведінки після обговорення варіантів підготовленого матеріалу. За таких педагогічних умов названий метод буде найбільш ефективним.

Як ми бачимо, під час виконання завдань комунікативних вправ ураховуються індивідуальний характер мовлення та рівень підготовки студентів, таким чином, у наведених прикладах ділових ігор реалізуються принципи функціональності та особистісної орієнтації.

Висновки. Розглянуті вище інтерактивні методи в умовах змістовно-мовної інтеграції чи контекстно-орієнтованого підходу сприяють засвоєнню навичок професійної комунікативної поведінки. Усвідомлена взаємодія суб'єктів навчання для знаходження нових варіантів вирішення завдань забезпечує формування творчих, інтелектуальних та інноваційних здібностей, навиків ведення публічних дискусій на професійному рівні. Мета підготовки до іншомовного професійного комунікування досягається завдяки імітаційному моделюванню певних аспектів майбутньої професійної діяльності.

Уважаємо, що подальше дослідження застосування методу ділової та рольової гри на практичних заняттях іноземної мови є актуальним, оскільки застосування означених інтерактивних методів на практичних заняттях іноземної мови за професійним спрямуванням несе у собі виховний потенціал, який слід інтегрувати у навчально-виховний процес формування позитивного професійного іміджу фахівців галузі масової комунікації та підвищення кваліфікаційного рівня.

Використана література:

1. Журналістська освіта в Україні: чи працює система? Друге дослідження якості журналістської освіти. Київ : Детектор Медіа, 2018. 72 с
2. Рекомендації Комітету Ради Європи з питань освіти, Загальноєвропейські положення щодо володіння мовами. Cambridge : Cambridge University Press, 2001. 260 с.
3. Каменева И. Ю. Психолого-педагогические особенности диалоговой ситуации в образовательном процессе. *Российский психологический журнал*. 2015. Т. 12. № 3. С. 40–49.
4. Savignon S. J. *Communicative Competence: Theory and Classroom Practice: texts and contexts in second language learning*. Reading, Mass : Addison Wesley, 1983. 322 p.
5. Павленко О. О. Формування комунікативної компетенції фахівців митної служби в системі неперервної професійної освіти : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 “Теорія і методика професійної освіти”. Київ, 2005. 40 с.
6. Budden Joanna. British Council, Spain. URL : <http://www.teachingenglish.org.uk/articles/role-play>.
7. Тарнопольський О. Б Навчання через зміст, змістовно-мовна інтеграція та іншомовне занурення (повне чи часткове) у викладанні іноземних мов для професійних цілей у немовних вишах. *Іноземні мови*. 2011. Вип. 3(67). С. 23–27.
8. Пассов Е. И., Кузовлева Н. Е. *Основы коммуникативной теории и технологии иноязычного образования : методическое пособие для преподавателей русского языка как иностранного*. Москва : Русский язык. Курсы, 2010. 568 с.

References:

1. Zhurnalistska osvita v Ukraini. Chy pratsuye systema? Druhe doslidzhennya yakosti zhurnalistskoy osvity (Journalist Education in Ukraine: Does the System Work? The second study of the quality of journalistic education.) . Kyiv: Detector Media, 2018. 72 c. https://detector.media/doc/images/news/archive/2016/142347/DM_joueducation_2018-WEB-compressed.pdf . [in Ukrainian]
2. Common European Framework of Reference for Languages: learning, teaching, assessment. – Cambridge: Cambridge University Press, 2001. – 260 p.
3. Kamenyeva I. YU. (2015) Psykholoho-pedahohichni osoblyvosti dialohovoyi sytuatsiyi v osvitu'omu protsesi [Psychopedagogical Characteristics Of A Dialog Situation In The Educational Process] // Rosiyskyy psykholohicheskyy zhurnal. [Russian Psychological Journal] – 2015 – V. 12, #3. –P. 40-49. [in Ukrainian]
4. Savignon S. J. (1983) *Communicative Competence: Theory and Classroom Practice: texts and contexts in second language learning*. – Reading, Mass: Addison Wesley. –322 p.
5. Pavlenko O. O. (2005) Formuvannya komunikativnoyi kompetencyi fahkivciv mytnoyi sluzhby v systemi neperervnoyi profesijnoyi osvity: avtoref. dys. ... d-ra ped. nauk. 13.00.04 – teoriya i metodyka profesijnoyi osvity / O. O. Pavlenko. – K., 2005. – 40 s. [in Ukrainian]
6. Budden, Joanna. British Council, Spain, <http://www.teachingenglish.org.uk/articles/role-play>
7. Tarnapolskyi O.(2011) Navchannia cherez zmist, zmistovno – movna integratsia ta inshomovne zanurennia u vykladanni.- inozemnykh mov dlia profesiynykh tsilei u nemovnykh vyshakh [Learning through content essentially]// Inozem [in Ukrainian]
8. Passov, Ye.I. (2010). *Osnovy kommunikativnoy teorii i tekhnologii inoyazychnogo obrazovaniya: metodicheskoye posobiye dlya prepodavateley russkogo yazyka kak inostrannogo* [Fundamentals of the communicative theory and technology of foreign language education] – M.: 2010 – Russian language. Courses, – 568 p. [in Russian]

Sydorchuk O. V. Application of the business game method in ELSP training of journalists and specialists of the media communication industry

The issue of efficiency of application the technology of communicative teaching as a means of forming communicative competence of prospective journalists during practical training of the English language for specific purposes is considered. The article focuses on the problem of finding new means of multicultural education of prospective journalists. Putting into practice during ELSP training the combination of integrated learning of interactive exercises are regarded as the particularly significant means of forming communicative competence in general and tools of the oral spontaneous speech development in particular. The article considers the problem of efficiency of the students' development of reflection, empathy, perception, verbal thinking along with the acquisition of socio-cultural competence. Some experience of application of the methods of dialogical and monologue speech development and formation of writing skills is presented.

In modern society, the status of journalism as well as other kinds of mass media is undergoing changes resulting from the increased role of the Internet. more Due to the heterogeneity of nowadays audience, people with different cultural background and ethnicities pay more attention to style than to straight informational content. Thus, for researching and presenting culturally congruent, unbiased information in certain type of mass media or delivering of high-quality media product to the readership or the audience belonging to diverse cultures, reporters and editorial assistants need to be aware of differences in age, gender, religion, practices, values and socioeconomic status of people affected by or involved with a news issue.

In the context of implementation the competence-based approach to the foreign language teaching of students of a higher non-linguistic educational establishment, development and formation of multicultural personalities is considered as integrated task of foreign language training of future journalists. Being constant and continuous the process of personal professional development should be influenced by implementation certain interactive communicative activity during practical training of a foreign language for specific purposes.

Key words: *Business game, problem-solving methods, interactive exercises, sociolinguistic competence, development, verbal thinking, second language, educational environment.*